

KOMPOST

Strakonický měsíčník o ochraně přírody

říjen 2020

Environmentální akce, reporty, přírodovědná pozorování, ekoporadenské tipy, botanika, zoologie, úvahy, recenze, zdravá výživa, práva zvířat, aktivismus, zdravý životní styl, odborná literatura, přírodní beletrie a poezie...

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně
Základní organizace ČSOP Strakonice

Vážení čtenáři,

před pár dny mě kontaktoval novinář jednoho tištěného periodika s prosbou o rozhovor na téma ochrany přírody. Jedna z otázek zněla: „Proč si myslíte, že se lidé chovají tak přezíravě k životnímu prostředí? Mám tím na mysli stále větší nepořádek v ulicích měst i ve volné přírodě.“ Nechtěně tím vlastně vystihl jeden ze zásadních problémů ochrany životního prostředí a

Z obsahu tohoto čísla:

Sedmý Veget Fest babího léta.....	2
Recyklotoč 2020 - ohlédnutí.....	2
Nazeleno - o prostředcích drobných.....	3
Netýkavka na Kuřidle a Kalvárii.....	4
Co nám nový koronavirus vzal i dal? (4.)	5
Podzimní workcamp pro soucitné.....	6
Konec klecových chovů nosnic.....	7
Soudky.....	8
Ve Strakonících se budou třídít.....	8
Brouček od rybníka Korytný.....	9
Večer s dokumentem - 80. díl.....	9
Nesvoboda.....	12
„Kam slunce padá hravým pruhem jen..	13
Říjnová krajina Jirky Wagnera.....	14
F. D. Merth a jeho verše o podzimu.....	14
Ochutnávky z Veget Festu.....	15

také určitou schizofrenii, ve které se dobře míněné snahy o změny k lepšímu potácejí. Osobně si nemyslím, že počet lidí, kteří jsou naprosto lhostejní k přírodě, je būhvýjak vysoký. Navíc k zásadním změnám ani nepotřebujeme zdaleka všechny. Co je však zarážející, je fakt, že velká část lidí, kteří jsou schopni se nad environmentální situaci zamyslet, považuje za nejpálčivější problém

odpadky povalující se v krajině nebo dokonce ve městech. Velmi silně nám tento pohled ukazuje, nakolik je běžný spotřební život v našich očích oddělen od ekologických procesů „tam venku“. Dnešní konzumní doba nám dokonce umožňuje poškozovat životní prostředí našimi nafouknutými potřebami z pohodlí nákupního centra nebo dokonce domova. Ano, určitě máme k dispozici i další

Foto Břetislav Kocek

formy účinné ochrany přírody, jako je např. rozšiřování ploch chráněných území. Ale všechny tyto postupy jsou pouhým hašením požárů vzniklých rozpinavostí člověka na úkor ostatních forem života. Před ekologickými snahami stojí doposud největší výzva. Přesvědčit společnost, že zásadním trendem pro zachování a obnovu poškozeného přírodního bohatství v 21. století musí být všeobecné osvojení střidmosti v naší materiální spotřebě. Protože z té plynou všechny dosud poznané globální i lokální environmentální problémy. Naší trochou do mlýna je nový seriál Nazeleno, jehož první díl najdete na str. 3.

Přejeme všem příjemný a optimistický podzim, váš Kompost. -jj-

Reakce, příspěvky, odběr: jan.juras@knih-st.cz

Archiv čísel: www.knih-st.cz/kompost

Ohlédnutí

Sedmý Veget Fest babího léta

V nejisté době takzvaného koronavirového vlnění, kdy organizátoři ruší jednu akci za druhou, aniž by ve skutečnosti museli, byl naplánován i sedmý ročník již tradičního strakonického Veget Festu. Nejen z důvodu, že změny udržují pozornost, byl letošní festival v mnohém nový. Zásadní proměnou byl přesun z Podskalí na strakonický hrad. Útulné prostředí třetího nádvoří poskytlo luxus a více prostoru všem prodejčům. Přece jen Veget Fest se za uplynulých sedm let trochu nafoukl a podskalský Ostrov, ač místo bezesporu ještě o něco romantičtější, už přestávalo průběžně rostoucímu festivalu dostačovat. Ostatní hlavní atributy však zůstaly od minulých let nezměněny. Záplavy výborného veganského jídla, zábava pro nejmladší účastníky a benefiční podtext celé akce. Opět se nám potvrdilo, že dobrá rostlinná krmě je stěžejním tahákem. Letos navíc v neobvykle rozmanité formě - na výběr bylo z klasických, raw i bezlepkových veganských jídel. Nechyběla zmrzlina, nanuky nebo fastfoodové záležitosti. Vše doplnily benefiční ochutnávky, jako každoročně dobrovolnický připravené (některé z receptů na str. 15).

Foto Jakub Čimera

sí vždy zůstat přetékající koše. Stačí se pouze zamyslet před odchodem z domova a vzít si své vlastní nádoby.

A tak vlastně největším oříškem, který musela řešit akce v určitém slova smyslu "konzumní", je, jak být zároveň střídmou. Nechci, aby to znělo neskromně, ale myslím, že Veget Festu se to právě díky zapojení dalších principů - lokálnosti nebo DIY (Do It Yourself - Udělej to sám) - do velké míry daří. A kromě úzce specializované akce je to především příjemný časoprostor pro setkávání napříč generacemi a myšlenkovými proudy.

Fotografie z akce můžete zhlédnout např. [zde](#) nebo [zde](#). -jj-

Letošní hlavní novinkou byl benefiční bazárek věcí, do kterého se nám sešlo mnoho desítek rozličných předmětů. Společně s výtěžkem z prodeje ochutnávek a ostatních upomínkových propriet se tak podařilo letos pro vybranou organizaci nasbírat rekordní částku. Na konto [Azylové farmy Jarikhanda](#) odešlo 15 190 Kč. Jako každý rok byl i letos podpořen spolek [Zvíře v tísni](#) - konkrétně benefičním prodejem oblečení částkou 5 037 Kč. Na druhou stranu jsme moc rádi, že festival proběhl ve skromném duchu - zejména v oblasti produkce zbytečných odpadů. Snažíme se dlouhodobě dostávat myšlenky bezodpadovosti do povědomí návštěvníků a motivovat i samotné prodejce. Zkrátka ukázat, že po akci se stovkami návštěvníků nemusí

Recyklotoč 2020 – ohlédnutí

V neděli 13. 9. ožila tovární budova bývalého Fezka Ostrov 1415 akcí plnou barev, látek, oblečení a dobré nálady. Konal se tu 1. ročník upcyklingového festivalku Recyklotoč – ze starého nové. Akci organizovalo neformální strakonické sdružení For Tomorrow!

Naším cílem bylo především poukázat na velké plýtvání a zbytečné vyhazování použitého textilu. Každý z nás má doma oblečení, které už nenosí, protože je mu malé, velké, vyšlo z módy, má rozbitý zip... Chvíli se to oblečení válí ve skříni a pak v rámci našeho záchvatu jarního nebo předvánočního úklidu skončí v popelnici, v lepším případě v kontejneru na použitý textil. No a my jsme se pokusili lidem ukázat i jinou cestu, jak s použitým oblečením naložit. A spolu s tím si udělat hezké odpoledne pro celou rodinu, lépe poznat své sousedy a třeba se i naučit něco nového.

Na Recyklotoči bylo možné věnovat oblečení do výměnného bazárku, naučit se vyrábět tašky ze starých triček anebo si je ušít na stroji ze zbytků látek. Pro děti byla připravena dílnička s malováním na trička a také s výrobou oblečení na panenky. Dospělí se mohli inspirovat na přednášce Petry Kurschové o udržitelné módě, nechyběl ani bar s občerstvením, hernička a fotokoutek pro děti. Celou akcí se nesla myšlenka slow fashion, upcylace a udržitelného rozvoje.

Ptáte se, kde se vzal nápad uspořádat právě takovou akci? S myšlenkou na nějakou větší akci zaměřenou na upcyklaci oblečení a znovuvyžití textilu si pohráváme už delší dobu. Výměnné bazary oblečení pořádáme od roku 2015, většinou v rámci větších akcí jako byly Park Open, Strakonice nejen sobě a podobně. Letos jsme se rozhodli do toho about a rozšířit bazárek o tvůrčí dílny. Ukázat lidem, jak se dá oble-

čení upravit, přešit anebo z něj vyrobit něco úplně nového. Třeba tašku nebo látkovou hračku.

V této bohubilé snaze sdružení ForTomorrow! pomohla Nadace Via. Díky finanční podpoře bylo možné nakoupit šicí stroje, jehly, nitě, ale i zaplatit pronájem prostor a vybavení, reklamu a v neposlední řadě i malou odměnu všem, kdo pomáhali akci zrealizovat. Pro návštěvníky tak mohla být akce a všechny textilní dílny zdarma. Tímto Nadaci Via a všem účastníkům moc děkujeme!

Kromě Recyklotoče pořádá sdružení For Tomorrow! v rámci projektu Ze starého nové i další, menší akce. Za sebou máme tři textilní miniworkshopy, výrobu maňásků ze starých ponožek a dvojce šití tašek pro bezobalové nákupy. Chystáme další čtyři workshopy, dva teď v říjnu, jeden v listopadu a pak po Novém roce. Uvidíme, zda bude možné je zrealizovat dle plánu... Pokud ne, přesuneme je na rok 2021.

Foto Štěpánka Seidlová

Do budoucna bychom ve Strakonících rádi zřídili otevřenou šicí dílnu. Tedy místo, kam můžete přijít, pronajmout si místo u šicího stroje a svobodně tvořit. V ideálním případě tam bude i sklad látek a textilu, který můžete zrecyklovat. Protože každé triko se počítá.

Pokud Vás téma upcyklace textilu zajímá, sledujte nás na [facebooku](#). **Štěpánka Seidlová**

Překopávky

Nazeleno – o prostředcích drobných ekologických úspor

Jak už bylo předesláno v úvodníku tohoto čísla, zásadní výzvou moderní ochrany přírody by měla být proměna konzumního modelu lidské společnosti. Naše každodenní spotřeba a potažmo spotřeba materiálů a energií stojí v pozadí prakticky veškerých ekologických újem, které můžeme na životním prostředí pozorovat. Rozplétat složitý řetězec příčin a důsledků může být u mnoha komodit nebo služeb dost obtížné a vyžaduje to jistý zájem, odhodlání a někdy i kvalitní informační zdroje. O některých věcech z této oblasti už bylo popsáno mnoho stran – např. palmový olej, letecká doprava... O některých jsme pojednávali i na stránkách našeho časopisu. Nový seriál Nazeleno se je nebude snažit dublovat. Naopak se zaměří na ty méně diskutované, ale v mnoha ohledech častěji využívané. Takové, u kterých by nás třeba ani nenapadlo soustředit se na jejich ekologické pozadí. Veskrze se bude jednat o předměty nebo služby naší každodenní spotřeby. Ty, které nemusí na první pohled z pozice jednotlivce představovat velkou zátěž. Jejich ekologičtější pojetí může na síle nabírat právě tehdy, když se dostane do povědomí společnosti a třeba zapříčiní změnu výrobních postupů a vše navazující, co už může mít konkrétní dopady na životní prostředí. Nakousneme i téma greenwashingu, což je významný fenomén, který může fakticky oslabovat ekologické snahy uvědomlejší části společnosti. Protože je jasné, že zdaleka ne každý je schopný, ochotný a má čas, energii a znalosti pro rozplétání tzv. ekologických mýtů dnešních ziskuchtivých výrobců a prodejců.

První díl seriálu bude tak trochu symbolickým. Týká se spotřebního zboží, které k životu ve střední Evropě tak nějak patří, a málokdo se zamýšlí nad jeho ekologickými dopady. Patří ke komoditě, u které můžeme poměrně dobře vysledovat všechny důležité souvislosti a články výrobního a distribučního řetězce. Budiž tedy i jakýmsi návodem, jak postupovat u podobných záležitostech.

1. díl – Pivo

Pokud se shodneme na tezi, že pivo není třeba z žádného důvodu řadit mezi „ekologické draky“ typu již zmiňovaného palmového oleje a také, že rozbořením jeho ekologické stopy nikoho nenabádáme k nezřízené konzumaci, můžeme si na jeho příkladu velmi pěkně ukázat, jak se nad danou problematikou zamýšlet a jak svou volbou ovlivňovat konečnou ekologickou stopu naší konkrétní spotřeby.

Pivo můžeme z mnoha důvodů považovat za ekologicky šetrnou potravinu, resp. nápoj. Je však člověku vlastní, že ze své vlastní zákaznické pohodlnosti i sem začínají infiltrovat některé neekologické trendy.

Suroviny a energie

Pivo je jedním z nejstarších nápojů naší společnosti. Je až neuvěřitelné, jak málo se za

těch mnoho století proměnilo – co se surovin a postupů výroby týče. A také, že v dnešní přetechnizované a přechemizované době stále ještě stačí pro výrobu tak slavného nápoje ve většině případů pouze čtyři ingredience – voda, ječný slad, chmel a kvasnice. Žádná z těchto surovin nepředstavuje zásadní ekologický otazník. Jediným hlediskem, nad kterým se můžeme na této úrovni zamýšlet, je původ ječmene či chmelu z konvenčního vs. ekologického zemědělství. I na českém trhu je k dostání pivo s bio certifikací.

Výrobní proces má vcelku úzké mantinely, proto ani zde není např. volba konkrétní značky rozhodující. Volba menšího minipivovaru může být z mnoha jiných hledisek opodstatněná, u masové výroby velkých pivovarů může ale docházet k minimalizaci energetické náročnosti na jednotku výroby právě celkovým objemem uvařeného piva.

Doprava

Zásadním parametrem, u kterého můžeme naší spotřebitelskou volbou dojít ke konkrétní ekologické (zde spíše uhlíkové) úspoře, je vzdálenost dopravy z místa výroby k místu spotřeby. Zcela nasnadě je tedy volit značku/pivovar z místa našeho bydliště nebo pobytu (např. o dovolené). Zjednodušeně řečeno zkrátit cestu piva z pivovaru na náš stůl na nezbytné minimum. Na druhé straně spektra jsou pak piva zahraniční a exotická, stejně jako poptávka po českých pivech na naší zahraniční dovolené. Někde mezi pak mohou být piva velkých pivovarských konglomerátů, u nichž může distribuce probíhat centrálně a najezdí tak slušnou řádku kilometrů i po území ČR.

Foto -jj-

hliníkových obalů. Společným jmenovatelem je pohodlnost spotřebitele, který za vidinou úspory váhy nákupního zavazadla a odpadnutí starosti o vratné obaly sahá po této variantě. Téma PET lahví je dostatečně známé, nemá smysl jej tedy znovu otevírat. Do hry zde také vstupuje nesmyslná cenová válka velkých značek degradující dvoulitrovky piva pro méně majetné skupiny obyvatel na úroveň podřadné limonády. Naštěstí se zdá, že rozmach piva v PETu je už za svým vrcholem. Před nedávnem oznámil konec těchto obalů pivovar Gambrinus, podobným způsobem se přidal se svým speciálem i strakonický pivovar (viz [Kompost č. 4/20](#)). Ústup plastových obalů však může být zapříčiněn expanzí hliníkových plechovek, kterou se příliš nedaří zvládnout. Tato varianta se bohužel stává běžným standardem mnoha domácností i venkovních akcí – z vlastní zkušenosti mohu říct, že i u ekologicky uvědomělých spotřebitelů. Jen v malé míře končí plechovky v systému recyklace. Na tomto místě je třeba připomenout, že hliník patří k surovině extrémně energeticky náročné na svou výrobu. Tento fakt z něj činí jeden z ekologicky nejméně šetrných obalů vůbec. Určitou náplastí může být vzestup možností třídit kovové obaly v českých městech. Počínaje říjnem to bude možné i ve Strakonici (viz str. 8). To by však nemělo být důvodem k přijetí této obalové varianty. Naopak vyzývám všechny pivaře a pivačky k jejímu bojkotu. Stejně jako s melancholickým povzdechem vítáme retro edice Braníku nebo Zlatého bažanta, měli bychom zachovat i ekologické dědictví našich předků v podobě lahvového piva. -jj-

trálně a najezdí tak slušnou řádku kilometrů i po území ČR. V této souvislosti může být také matoucí příslušnost dříve regionálních pivovarů k těmto obchodním korporacím. Na etiketě se pak dočítáme, že pivo pod lokální značkou je ve skutečnosti vařeno v jednom z velkých pivovarů na druhém konci republiky. Z mého osobního pohledu je pití piva regionálních značek např. při cestování nedílnou součástí poznávání kraje a je samo o sobě rozmanitější a mnohem zábavnější než stále stejné a v dnešní době již unifikované chutě „prověřených“ pivovarů.

Obaly a odpady

Pivo ve své sudové a lahvové formě je tou neekologičtější variantou nápoje, kterou kdy spatřilo světlo světa. Oba obaly jsou do určité míry nesmrtelné a ekologická stopa jejich mytí je ve srovnání s výrobou nového nesrovnatelná. Novodobou metlou, která z piva mávnutím kouzelného proutku činí záležitost krajně nešetrnou, je rozmach plastových a

Netýkavka na Kuřidle a Kalvárii a nové poznatky o ní

Letos, kdy bylo oproti předcházejícím rokům relativně normální počasí, jsme byli velmi zvědaví, jak se to projeví na "úrodě" invazní netýkavky malokvěté na Kuřidle a na Kalvárii (tj. na lokalitách, kam ji už 20 let chodíme pravidelně vytrhávat). Má totiž ráda vlhko a tentokrát byly tedy pro ni příznivé podmínky. A opravdu bylo znát, že jí to svědčilo. Projevilo se to nejen větším počtem rostlin, ale také tím, že i po jejich vytrhání se objevovaly znovu a znovu. Přesto se daly dobrovolnické práce zvládat docela dobře a v počtu čtyř osob byly včas dokončeny. Více než netýkavka nás letos potrápil jiný obtížný plevel - svízel přitula. Svízel se na našich lokalitách vyskytuje pravidelně a v době většího výskytu dokáže svými lodyhami doslova obalit a dusit jiné druhy, například náprstníky. V takovém případě nám nezbyvá, než abychom také na některých takových místech zasáhli, i když je to práce nepřijemná a

hodně nás zdržuje.

Získali jsme také nové poznatky, protože jsme se na internetu dočetli o výsledcích pokusu provedeného Annou Florianovou a Zuzanou Münzbergovou z Botanického ústavu AV ČR v Průhonicích a z Univerzity Karlovy. Šlo o podobnou práci, jakou konáme my, ale profesionální, vědeckou. Experiment proběhl v dubohabrových lesích poblíž středočeské přírodní rezervace Zvolská Homole a během čtyřletého pozorování bylo prokázáno, že díky vytrhávání netýkavky malokvěté přibýlo cenných druhů rostlin. Naproti tomu na kontrolních plochách se netýkavka prosazovala, zejména v počátku vegetační sezóny, na jejich úkor (viz [zde](#)). Zajímavý byl také výzkum vztahu mezi netýkavkami a půdou: pokud netýkavky rostly v optimálních podmínkách, fungovala pozitivní zpětná vazba (rostly lépe v půdě, na které se tytéž netýkavky vyskytovaly i dříve). V méně příznivých podmínkách ale tento vztah mizel nebo se dokonce objevila negativní zpětná vazba (viz [zde](#)).

Jak jsme už dříve v našem časopisu uvedli, na netýkavce malokvěté i žlaznaté jsme v posledním desetiletí občas pozorovali na jednotlivých rostlinách houčící mšice, přičemž napadené rostliny přežívaly, ale byly ve své horní části oslabené a měly méně semen. Byl to jev velmi řídký. A vysloveně ojedinělý byl výskyt parazitů vytvářejících chodbičky (miny) v listech (viz obrázek). Přelom nastal v roce 2016, kdy se netýkavce nejdříve výborně dařilo a bylo jí všude plno. Během léta se na ní ale plošně rozmnožily jak mšice, tak i jakýsi patogen, a tak jsme mohli vidět vysloveně vedle sebe jedince zdravé i zcela odumřelé (viz [zde](#)). V dalších rocích se na Kuřidle ani na Kalvárii nic mimořádného nedělo, což se vzhledem velkému suchu dalo očekávat. A pokud jde o letošek, přibýlo jak netýkavek zdravých, tak i napadených. Jen jich nebylo tolik jako v roce 2016. Jak to bude na našich lokalitách vypadat v budoucnu, to se nedá dost dobře předpovědět, ale kontrolovat je chceme i nadále. Kdyby pro nic jiného, tak v zájmu jejich atraktivního vzhledu. Díky němu sem můžeme pro veřejnost příležitostně pořádat přírodovědné procházky. V blízkém okolí Strakonice jsou jinak skoro všude Jehličnaté lesy, a tak smíšené porosty s hájovou květenou jsou pro nás vzácností. **-ah-**

Netýkavka napadená mšicí aj., foto -ah-

Co nám nový koronavirus vzal i dal? (4.)

Ve skrytu duše jsem doufal, že čtvrté pokračování tohoto (zatím) miniseriálu si budu moct odpustit (viz [1.](#), [2.](#), [3. díl](#)). I když po jarních zkušenostech jsem v to upřímně moc nevěřil. Opakující se situací nebudu mít ani tak na mysli "opět narůstající" čísla a každodenní nové "rekordy", ale spíše druhou a o poznání ničivější vlnu hysterie, která postupně prosákla do všech oblastí lidské společnosti, zbavila nás posledních zbytků racionálního úsudku a kritického uvažování. Naplno nám ukázala, kam až je společnost schopna dojít, pokud je správným způsobem vystrašena.

I když je problematika na první pohled složitá a budu prezentovat veskrze svůj vlastní názor, jsou určité souvislosti, které musí uhodit do očí snad každého. Začněme trochou rekapitulace. Za půl roku sledování nové nákazy jí podlešlo něco přes 500 osob. Z mnoha informací jasně vyplývá, že spojení "podlešlo nákaze" není vůbec přesné. U velké části pacientů byla pozitivita na COVID-19 spíše doprovodným jevem, jednalo se o pacienty s mnoha komorbiditami, u kterých přidružená diagnóza onemocnění koronavirem nehrála nikterak významnou roli. U zbývajících pacientů nebylo nijak zkoumáno, jakým způsobem se nákaza podílela na jejich úmrtí. Toto číslo tak nevypovídá téměř nic o agresivitě viru, naopak nám spíše napovídá něco o adekvátnosti opatření, které postihly a poškodily plošně více než 10 miliónů lidí. Velmi dobře se nám za několik měsíců podařilo poznat biologii viru - očekával bych, že restriktivní opatření budou směřovat zejména na rizikové skupiny obyvatel (starší věkové skupiny, obézní jedince, pacienty s metabolickým syndromem...), které se zdravotnickými daty asi nebude vůbec problematické přesně zacílit. Ničeho takového jsem si nevěřil. Zato v obřích rozměrech pokračuje fraška v podobě zarouškovaných dětí ve školách ([zde](#)), omezení vnitřních akcí bez rezervovaných míst na sezení a dalších absurdit. Rezignace ministra zdravotnictví Vojtěcha, dosazení plukovníka Prymuly na jeho místo a srdceryvný projev premiéra Babiše už pak pouze dokreslují trapnost celé situace.

Ve svém sociálním okruhu neznám nikoho, kdo by byl s koronavirem hospitalizován nebo s ním alespoň ležel doma. Z doslechu vím o pár pozitivně testovaných. Zato vím o mnoha příbuzných a známých, kterým jarní bublina výrazně zkomplikovala hospitalizaci, příjem do nemocnice, průběh a způsob léčby. U několika z nich se dá bez nadsázky hovořit o přímém ohrožení života jinak fungujícím zdravotnickým systémem, kdy byly nemocnice na několik měsíců proměněny na COVIDové jednotky a léčba všech jiných zdravotních komplikací probíhala ve výrazně pozmeněném režimu. Je asi nasnadě, že následkem tohoto stavu byla i celá řada předčasných úmrtí v důsledku zanedbané péče, prevence nebo prostého strachu nechat se v této době hospitalizovat. Myslím si, že těchto obětí bude více než těch oficiálně COVIDových

a ve statistikách se nikdy neobjeví. Projděte si sami statistiku příčin úmrtí v ČR ([zde](#)), porovnejte si čísla a řádové úrovně toho, kde se teď pohybujeme. A srovnajte je s opatřeními, která nyní v republice plošně probíhají.

Ano, jarní strach se dal pochopit. Vše bylo nové, nikdo moc nevěděl, co se bude dít. Dnes už to víme a postupujeme ještě zběsileji. Vlastnosti viru ani jeho chování se výrazně nemění. K exponenciálnímu růstu, zahlcení zdravotního systému ani JIP nikdy nedošlo, ani jsme se k tomu stavu nepřiblížili. Nic nenasvědčuje tomu, že by k tomu mělo dojít nyní. Naproti tomu můžeme pozorovat, jak jsou všichni skálopevně přesvědčeni, že restriktivní opatření měla výrazný vliv na průběh nákazy, i když k tomu nemáme jediný hmatatelný důkaz. Naopak příklady z ostatních zemí stále více nasvědčují tomu, že virus si žije svým vlastním životem nebo na základě faktorů, které nám ještě nejsou známy.

Když odhlédneme od každodenních strašících titulků a zpráv zcela pod vlivem COVID novinek, k situaci se vyjadřuje celá řada odborníků napříč zdravotnickým spektrem. Není v možnostech tohoto pojednání je všechny citovat. Za mě osobně velmi střizlivě a racionálně komentuje dění onkolog prof. Žaloudík (viz [zde](#) nebo [zde](#)). Kromě jiného nakousává asi nejvíce diskutované téma nošení roušek a velmi povedeně glosuje: "Kdyby evoluce někoho chtěla chránit před virózami rouškou namísto imunity, dávno už by mu u čumáčku narostla." Jan Žaloudík se obává (stejně jako já), že pokud co nejdříve nezařadíme v našich hlavách COVID-19 mezi ostatní běžné infekční nemoci (kam bezesporu už nyní patří), koledujeme si o zcela novou historickou epochu. Život dvakrát ročně doprovázený omezováním fungování celé společnosti - možná s letní a zimní pauzou na oddych. Zvykneme si postupně nejen na naučenou povinnost zakrývání si dýchacích cest, ale mnoho dalšího, co v kolektivním vědomí povýšíme na "adekvátní způsob boje proti neviditelnému nepříteli". Na jaře jsme se dost často setkávali se srovnáváním COVID-19 a sezónní chřipky. Dnes už je jasné, že se to příliš porovnávat nedá. Chřipka je v mnoha ohledech nebezpečnější. Pro porovnání viz např. [zde](#). Znovu připomínám, že hranicí pro vyhlášení epidemiologického stavu je považován výskyt minimálně 1500 nemocných na 100 000 obyvatel. S COVIDem se pohybujeme v řádech desetitisíců na celou republiku!

Obávám se, že v zákoně neukotvené plošné povinnosti, chaotická opatření a rozhodování o životě občanů celé republiky na úrovni samovolně ustavených štábů je pouhou předehrou k rozsáhlejšímu okrajování našich ekonomických i občanských svobod. Tomuto směru nasvědčuje mnohé již dnes - viz např. [zde](#), [zde](#) nebo [zde](#).

Namísto neustálého sledování nic neříkajících a pochybně interpretovaných čísel bychom spíše měli hledat odpovědi na následující otázky: Jaká část nakažených byla infikována ve veřejném prostoru? V jaké

míře přenášejí virus bezpříznakoví jedinci? Jaká část infikovaných má těžký průběh nemoci? O jakou dobu by se fakticky prodloužil život komorbidních pacientů, kdyby byli vyléčeni z koronaviru? Na všechny tyto otázky by byla odpovědi poměrně nízká čísla. Z druhého okraje - v současné době testujeme zhruba 10 000 lidí denně, stojí to tři čtvrtě miliardy korun měsíčně a na intenzivní péči je zhruba 70 lidí (viz [zde](#)). Jinými slovy - k číslům, kterými nás každodenně straší titulky článků, jsme se zásadní měrou "protestovali". Nařízená opatření zdaleka nejsou úměrná míře rizika a mnohé skupiny v čele naší země situace využívají pro své vlastní obohacení nebo politické PR.

Jestli bychom něco měli opravdu dělat, pak je to ochránit skupiny obyvatel, kteří jsou novým koronavirem skutečně ohroženi. My ostatní zdraví bychom se naopak měli s virem potkat, posílit svou kolektivní imunitu a přiblížit se ke stavu, kdy nákaza zcela přirozeně a nevyhnutelně "prosákne" společnosti. A tím vlastně i sekundárně chránit ohroženou skupinu. Namísto toho však dodržujeme nesmyslná a v mnohém kontraproduktivní plošná nařízení. Ačkoliv čísla ukazují, že rizika spojená s nákazou jsou v celorepublikovém měřítku v podstatě zanedbatelná, podle výzkumů téměř tři čtvrtiny lidí v Česku považují COVID-19 za závažné onemocnění, které vyžaduje úsilí celé společnosti, aby se minimalizovalo jeho riziko (viz [zde](#)).

Z psychosociálního hlediska můžeme pozorovat v posledních týdnech zajímavý, i když velmi závažný a negativní jev. Ono polarizování společnosti na dva vcelku striktně oddělené tábory. Jev, pro který je živnou půdou frustrace, strach a neinformovanost. Průvodním jevem pak namísto rozumné diskuze zjednodušování a afektované napadání druhé skupiny. COVIDovým jazykem: Zpochybňujete plošné nošení roušek, jakožto údajně adekvátní a účinné opatření proti šíření nákazy? Pak jste dozajista bezohledný tupec, kterému nezáleží na zdraví vašich blízkých, a který je záměrně ohrožuje na životě. Zdá se vám COVIDové šílenství už dávno za čarou racionálního uvažování a podrobujete kritickému zkoumání informace, které k vám přicházejí? Určitě jste pouze trapný konspirační teoretik, který věří ve spolčení Illuminátů a nosí na hlavě alobalovou čepici. To vše je doprovázeno alarmujícím nárůstem udavačských tendencí ze strany řadových občanů i nátlakovějším vymáháním "povinností" orgány státní správy.

A jen pro doplnění: Ještě ve vyšší míře, než tomu bylo na jaře, dochází k upozadování významných zpráv z jiných oblastí. Z té ekologické - např. apokalyptické požáry západu USA ([zde](#)) nebo brazilských mokřadů ([zde](#)). -ji-

Podzimní workcamp pro soucitné mladé lidi

Máte blízko k veganskému způsobu života a ještě nemáte plán na podzimní prázdniny? V [Envicentru PROUD](#) v Horažďovicích chystají program, na který tímto srdečně zveme všechny děti a teenagery od 13 do 19 let (pokud nespadáte do této věkové skupiny a program Vás zaujme, napište nám). Po letní akci, která měla velký úspěch, se organizátoři rozhodli dětem a mladistvým nabídnout další možnost, jak aktivně strávit volný čas s podobně smýšlejícími lidmi.

V názvu akce není slovo workcamp náhodou. Budeme pracovat – hodně. Sami na sobě a na kvalitě našeho života.

Díky zkušeným lektorům, kteří se veganství věnují již roky, se naučíme pečovat o naše fyzické a duševní zdraví. V průběhu akce budou mít účastníci možnost účastnit se ráno i večer společných lekcí **jógy**. Společně **vaření** budou provázet **přednášky** o tom, jak levně nakupovat plnohodnotné a zdravé potraviny, které nejen zasytí a dodají energii, ale především - skvěle chutnají. Naučíme se uvařit skvělá a plnohodnotná jídla pro celou rodinu a účastníci si také odvezou **vychytaný jídelníček**.

Protože si organizátoři uvědomují, že veganský způsob života může pro některé lidi představovat zvýšenou psychickou zátěž, nejen kvůli interakci s okolím, pozvali také psycholožku, která účastníkům vysvětlí, jak pracovat na **udržení psychické pohody**, a naučí je **techniky**, jak se zbavit toxických myšlenek.

Součástí programu budou i **tipy a triky pro pohodlný život s vytvářením minima odpadu, simulační hry** a další zábavné aktivity vedoucí k uvědomění si důležitosti každodenního pohybu, jehož nedostatek je jedním z nejčastějších příčin, proč lidé končí v nemocnicích, ihned po psychických problémech a špatném stravování.

Více informací a přihlášku naleznete [zde](#). Nebo pište na e-mail vera.mikusova@gmail.com. **Věra Mikušová**

Foto Věra Mikušová

Konec klecových chovů nosnic a drezury zvířat v cirkusech se přiblížil

Psal se březen roku 2015 a ve Strakonicih byl zorganizován první protest proti zneužívání divokých zvířat v cirkusech. Před cirkusem Arlet se tenkrát sešlo kolem dvaceti lidí (viz např. [zde](#)). Opakovaně pak probíhaly protesty ještě v letech 2016 a 2017. I když ambice a sny byly velké, nikoho asi tenkrát nenapadlo, že pět let od prvního protestu bude na dosah konec drezury divokých druhů zvířat v cirkusech daný legislativou. Cesta byla dlouhá a trnitá, ale dlouhodobé kampaně několika organizací na ochranu zvířat a i měnící se postoj veřejnosti nakonec přinesly své ovoce.

Foto archiv Obránci zvířat

Paralelně s "cirkusovými" kampaněmi probíhaly i snahy o ukončení klecových chovů nosnic - jednoho z nejhorších způsobů vykořisťování zvířat, který je stále ještě v ČR zákonem umožněn. Dlouhodobá systematická práce prozvířecích aktivistů pomyslně vyvrcholila v roce 2018 zveřejněním investigativních záběrů z českých klecových chovů. Reálný filmový materiál oběhl hlavní tuzemská masmédia a věci se daly po dlouhých letech přešlapování do pohybu. A snad již není cesty zpět. I když ta cesta bude ještě poměrně dost dlouhá. Pokud se legislativní kolečko nezasekne, klecové chovy by měly být oficiálně zakázány v roce 2027, drezura "divokých" zvířat by neměla být možná u nově narozených jedinců od roku 2021. Zákazy byly zatím odhlasovány sněmovnou (viz [zde](#)). V širších souvislostech se možná jedná o kosmetické vítězství, pokud uvážíme, že klecové chovy budou s největší pravděpodobností zakázány na úrovni celé EU od roku 2030. ČR tak spíše v tomto ohledu následuje celoevropský trend a vlnu podobných omezení v ostatních evropských zemích (naposled např. Polsko - viz [zde](#)). Přesto se jedná o důležitý milník a odrazový můstek pro další podobné kampaně. Společně s oběma zákazy byla v rámci novely o ochraně zvířat proti týrání schválena finanční kompenzace pro majitele již před časem zakázaných kožešinových farem (a to ve snížené sazbě) a zdvojnásobení pokut za týrání zvířat. Jak kdo ve sněmovně hlasoval, se můžete podívat [tady](#).

Osobně jsem moc rád, že žiji v době a ve společnosti, která umožňuje alespoň dílčí, i

když pomalé změny ve vnímání těchto záležitostí a jejich úpravu legislativou. Věřím, že i my jsme svými protesty možná přihodili své zrnko na pomyslné misky vah. -jj-

Soudky

Jablek, která nazýváme soudky, je několik a všechna jsou krásná a mají velice dobrou chuť. Nejnámější je **Řehtáč soudkovitý**. Jak můžeme vidět na obrázku, plody mají tvar válcovitý - soudkovitý a mohou být i značně velké. Je to stará, dříve oblíbená odrůda. Dnes už se nachází jen ve starých sadech. Stromy tvoří vzrůstné, odolné, hodící se dobře do vyšších poloh, ani v květu jim mrazíky neuškodí. Začínají plodit brzy po výsadbě. Plody dozrávají koncem září, ale po sklizni v chladu vydrží i 3 měsíce. Slupku mají lesklou, žlutou, krytou červeným žíhváním. Sladkou dužninu mají kyprou, lahodnou. Semeník je velký, po uzrání se v něm semínka uvolňují a při zatřesení chrastí, dříve se používalo slovo řehtá.

Bylo to nejmilejší jablko mého dětství. Vždy jsme měli několik plodů na kredenci, odkud provoněly celou kuchyň. Tenkrát jsme v bytě neměli takové teplo, jako je zvykem dnes, a tak nám vydržely až do vánoc. Vždy, než jsem si plod snědla, jsem s ním zachrastila. Ale je pravda, že po delším skladování jablka ztrácejí šťavnatost a svou výtečnou chuť.

Další krásná a vynikající odrůda, která dozrává také v této době, ale bohužel měsíc po dozrání moučnatí, je **Williamsovo**. V Čechách není ani moc rozšířená, ani známá. Popsal ji J. Vaněk (Čs. lidová pomologie X. Jablka III. stovka: Mičurinovy odrůdy a jiné). Já znám pouze jeden původní strom, a to v nedaleké vsi. Tato odrůda má plody opravdu tak překrásné, jak vidíme na příloze, a také zvláště aromatické příjemné chuti. Bohužel ale na stromě moc nedrží, padají, a jelikož mají jemnou slupku, nehodí se ke skladování ani k přepravě.

Plody mají dozrávat koncem srpna a na původním stromu tomu tak bylo (dokonce touto dobou už většinou byly přezrálé a moučnaté), a tak mě překvapilo, že letos na mém výpěstku začínají dozrávat teprve až teď. Také J. Vaněk o odrůdě píše, že strom tvoří prostředně velkou, řidší korunu, a u mě se chová velmi vzrůstně a koruna zahušťuje, každoročně jej musím prořezávat - prosvětlovat. Ale samozřejmě růst ovlivňuje také podnož a já jabloně roubuji na jabloň lesní. Williamsovo je dobrý opylovač a začalo plodit brzy po výsadbě, roste zdravě, nezmrzá, plody jsou i v mé matečnici (460 metrů nad mořem) krásné, chuťově zajímavé - luxusní, a tak mohu vřele doporučit.

Červený válec je také odrůda vzácnější, otužilá, s krásnými, soudkovitými plody. Je to stará odrůda německého původu, nenáročná, dobře rostoucí ve vyšších polohách. Tvoří pomaleji rostoucí menší strom. Plody má velké, zelené s tmavě červeným líčkem. Dozrávají v říjnu a vydrží do vánoc. V jižních Čechách znám pouze jeden starý strom na Vyšebrodsku. **Dana Kindlmannová**

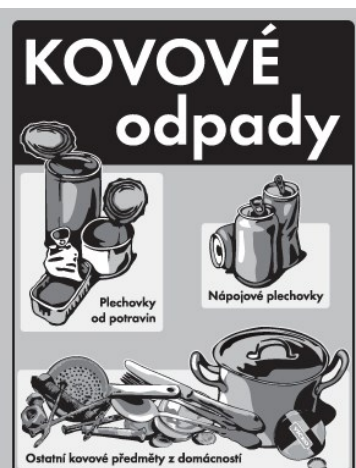

Řehtáč soudkovitý, Williamsovo, Červený válec, foto D. Kindlmannová

Ve Strakonících se budou třídit kovové odpady

Po několika letech dotazování a návrhů jsme konečně zaznamenali pozitivní posun v oblasti separace kovových odpadů v rámci města Strakonice. Tuto složku budou mít obyvatelé možnost třídit od října letošního roku. Směrnice EU o postupném snižování množství dále nevyužívaných komunálních odpadů jsou neúprosné a jsme rádi, že je na ně reagováno konkrétními kroky. Zatímco dříve bylo často argumentováno finanční nerentabilitou sběru tohoto materiálu, nyní se snad kovy již natrvalo dostanou mezi sadu tříděných druhů odpadů v našem městě a pomohou tak nejen snížit celkový objem komunálních odpadů, ale také umožní zpracování a znovuvyužití suroviny, která je poměrně energeticky náročná na svou primární výrobu. A to platí zejména o hliníku (při jeho recyklaci se ušetří až 95 % energie).

Podle informací z radnice nebudou ke sběru kovových obalů zřizovány nové samostatné nádoby, třídění bude probíhat do žlutých kontejnerů na plastové odpady. Komodita pak bude separována na dotřídovací lince. Tento model bude

možná těžší pro návyk, na druhou stranu nám v domácnostech nevzniká potřeba místa na další nádobu nebo tašku. Do nově tříděné kategorie patří zejména plechovky od nápojů, potravin, víčka, kovové uzávěry, drobné hliníkové, železné a ocelové uzávěry, ale i např. víčka od jogurtů.

Na závěr je třeba připomenout, že možnost třídění kovových odpadů nás nezabavuje povinnosti přemýšlet o této problematice v širších souvislostech. Kovové obaly (a hliník obzvláště) jsou z výše uvedených důvodů považovány za ekologicky nešetrné a měli bychom vždy nejprve přemýšlet nad materiálovými alternativami nebo vzniku takového odpadu předcházet. *-jj-*

Brouček od rybníka Korytný

23. července 2020 jsem na pláži rybníka Korytný vyfotila zajímavě zbarveného střevlíkovitého broučka – pobřežníka obecného (*Elaphrus riparius*). Je dlouhý 6–7 mm. Vyskytuje se od jara do podzimu na vlhkých písčitohlinitých i jílovitých březích potoků, tůní, rybníků, na bahnitém dně dočasně vysychajících rybníčků, kde je téměř neviditelný. Mně však přálo štěstí, protože mezi bílými kamínky byl brouček dobře vidět. Najdeme ho od nížin až do hor. Má vyvinutá blanitá křídla, takže je schopen letu. Je sice považován za nejběžnější druh tohoto rodu, ale s ohledem na biotop není pobřežník obecný nijak běžný. Rybník Korytný je největší rybník na chanovickém správním území (vodní plocha asi 19 ha) a nachází se severozápadně od Černic (nejmenší ves Obce Chanovice, okres Klatovy). Při jeho východní části vede silnice II. třídy směrem na Oselle (okres Plzeň – jih). *Eva Legátová*

Foto Eva Legátová

Použitá literatura:

HLAVÁČ, D. a kol.: Vodní svět Chanovicka, Obec Chanovice, 2013.
ZAHRADNÍK, J.: Brouci (fotografický atlas), Aventinum, Praha, 2008.

Večer s dokumentem – 80. díl - The true cost

"*Móda je dnes druhým největším znečišťovatelem na zemi, hned za ropným průmyslem.*" Tato podstatná informace je známa jenom části veřejnosti. Módní průmysl vnímáme tak samozřejmě a jeho produkční řetězce jsou natolik složité a globalizací přikryté, že "skutečná cena" oblečení vyplouvá na povrch až ve chvíli, kdy se ponoříme více do hloubky. Pravděpodobně nejkvalitnějším snímkem, který tuto oblast mapuje, je britský dokumentární film *The true cost* z roku 2015. Zkoumá tři podstatné aspekty textilního průmyslu. To, jakým způsobem se v posledních desetiletích skokově proměnil a jak je ovládán fenoménem fast fashion. Jak obrovský ekologický dopad mají pěstování bavlny a výroba oblečení na životní prostředí. A zejména se věnuje sociálním dopadům přesunu drtivé většiny textilní výroby do zemí třetího světa z důvodu minimalizace nákladů.

85 % žen. Odhaduje se, že v nějaké části textilního řetězce pracuje každý šestý člověk na Zemi. Jde tedy o odvětví nejvíce závislé na lidské pracovní síle. Jen v Bangladéši pracují v oděvních továrnách 4 milióny lidí za denní mzdu nižší než 3 dolary. Snižování nákladů na bezpečnost práce vede nejen k vykořisťování zaměstnanců nebo k dětské práci, ale také k velkým tragédiím, jako bylo např. zhroucení výrobní v bangladéšské Dháce, při které zahynulo 931 pracovníků. Ve stejném městě vznikla iniciativa na založení odborů, byla však násilně potlačena. Podobný osud potkalo povstání za zvýšení minimální mzdy v Kambodži. Bylo rozehnáno střelbou, 5 lidí zemřelo, několik bylo zraněno. "*Kambodžská vláda jako i jiné vývojové země zoufale potřebují obchod, který přináší zahraniční prodejci. Kvůli neustálým hrozbám, že se tyto značky přesunou s produkcí do jiných nízkonákladových zemí, vláda udržuje*

nízké mzdy, systematicky porušujíc místní pracovní zákony."

Podobnými mechanismy, jakými dochází k minimalizaci nákladů v oděvním průmyslu, se postupuje i při produkci bavlny. Její část se přesouvá do zemí s nižšími ekologickými standardy (zejména Indie), dochází k její intenzifikaci a extrémní chemizaci. Prodej osiva a ochranných přípravků získala do své moci téměř zcela jen jediná firma - Monsanto. V Indii vede tento monopol k zadlužování rolníků, ztrátám jejich půdy a sebevraždám. Za posledních 16 let se v Indii zabilo (většinou požitím pesticidu) na 250 000 zemědělců. K tomu můžeme připočítat oběti chemických látek v prostředí, nemocné rakovinou a lidi s dalšími zdravotními komplikacemi. Podobná situace panuje v indických koželužnách, kde je využívání nebezpečných chemikálií extrémní.

Film se ve své druhé polovině věnuje fenoménu fast fashion. *"Dnes si kupujeme přes 80 miliard kusů nového oblečení každý rok. To je o více než 400 % větší množství, než co kupovali lidé před dvěma dekadami."* Obrovský tlak snižující výrobní náklady vede až ke směšně nízkým cenám většiny oblečení. Tak nízkým, že si nákup může dopřávat každý v západním světě v takřka libovolném množství. Roztáčí se tak kolotoč rychlé spotřeby obrovského množství extrémně levného oblečení a hledání nových cest k dalšímu snižování nákladů. Nenasyté korporace vybírají pro výrobu svých produktů továrny, které jsou schopné garantovat co možná nejnížší cenu. "Vedlejším produktem" jsou pak hory použitého prádla z našich přetékajících šatníků, které nikdo nedokáže využít. *"Pouze 10 % oblečení věnované charitě se prodává v second handech."*

V závěru je pojmenován mechanismus, který takovou děsivou situací celou umožňuje. *"Kapitalismus je důvod, proč je módní průmysl takový, jaký dneska je. Je to důvod, proč jsou pracovníci v Bangladéši tak špatně placeni. Protože když fungujete v kapitalistickém systému, nejdůležitější je vytváření zisku a musíte vytvářet větší zisk než vaši konkurenti. A to nutí společnosti tlačit platy níže." ... "Pro prostředí je největší hrozba, že kapitál musí expandovat donekonečna, aby přežil. Nemůžete mít žádný limit na jeho expanzi a růst. Ale přírodní svět očividně má svůj limit."*

V mnoha ohledech je tak textilní průmysl exemplárním příkladem poškozování planety nadměrnou spotřebou, která vede k intenzifikaci a funguje v neomezených mantinelech globalizace. *"Budeme pokračovat v hledání štěstí nákupem věcí? Budeme spokojeni se systémem, který nás nutí si myslet, že jsme bohatí, zatímco zanechá svět v zoufalé chudobě?"*

Dokument můžete po zavření několika vyskakovacích oken zhlédnout [zde](#). -jj-

Pozvánky - říjen 2020

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně zve:

Farmářské trhy Strakonice

pátek 9. a 23. 10., 13 - 17 hod., Velké náměstí (pod radnicí)

Pokračují podzimní farmářské trhy na Velkém náměstí - každé dva týdny až do 20. listopadu. Přijďte si vybrat z bohaté nabídky farmářských a regionálních potravin, řemeslných výrobků a občerstvení. Vše s důslednou kontrolou původu. Na místě bude umožněn prodej drobných pěstitelských přebytků bez účastnického poplatku. Aktualizované seznamy přihlášených prodejců na: farmarsketrhy.strakonice.eu.

Kontakt: jan.juras@knih-st.cz nebo 721 658 244. Pořádá Ekoporadna při ŠK ve spolupráci s Městem Strakonice.

Kurzy zdravého vaření

úterý 13. 10., nebo čtvrtek 15. 10. Vždy od 18 hod. na ZŠ Povážská.

Nová sezóna kurzů bude probíhat 1x měsíčně do května. Jednotlivé kurzy na sebe nenavazují, hlásit se můžete i jednorázově. Přijďte se seznámit se surovinami a postupy pro zdravější, bezmasou nebo dietní kuchyni. Kurzovné 100 Kč. Lektor Ing. Jan Juráš. Svou účast hlase předem na: jan.juras@knih-st.cz nebo 721 658 244.

Zelené otazníky - "Proč třídít odpady nestačí?"

středa 14. 10., 18 hod., společenský sál ŠK (III. nádvoří strakonického hradu), vstupné dobrovolné

Z jakého důvodu si myslíme, že dobře třídíme a že to stačí? Proč je recyklace za současného stavu pouze dílčím řešením odpadové krize? Jaký vliv na životní prostředí mají nejčastější druhy odpadu a jak efektivně předcházet jejich vzniku?

Na tyto a další otázky se pokusí odpovědět Ing. Jan Juráš z Ekoporadny při ŠK. -jj-

Za přírodou Kanárských ostrovů

ÚT 6. 10.: Josef Šindelář: přednáška s promítáním. Doplněno originálními autorovými krátkými filmy – Gran Canaria, Tenerife. Od 17:00 ve společenském sále ŠK (III. hradní nádvoří).

Středeční zastavení

ST 7. 10.: Sdílení, ztišení, inspirace. Krátké poetické ukázky, tentokrát **např. z díla Jaroslava Foglara**. Od 16:30 na pobočce Za Parkem.

Textilní hračky-hmatky

PO 12. 10.: Štěpánka Seidlová: **Tvořivý podvečer**. Mezi 17:00 a 19:00 (lze přijít kdykoliv v tuto dobu) v půjčovně pobočky. Vše na ukázkou a vyzkoušení včetně šicích strojů bude připraveno, ale hodilo by se přinést vlastní prýmký, stužky, filc, případně výplň. Akce probíhá v rámci projektu "RecykloToč - ze starého nové", finančně podpořila Nadace Via.

Přírodovědný výlet: Sedlice a okolí

SO 17. 10.: Sraz v 7:00 před nádražím ČD. V 7:12 odjezd vlakem do Sedlice. Půjdeme po zpevněných cestách k Pilskému mlýnu, do Lázu, Rojic, obejdeme rybník Milavy a vrátíme se do Sedlice - cca 15 km. Zpět jede vlak např. v 16:21. Více na www.csop-strakonice.net nebo v ŠK Za Parkem.

Sváteční zastavení

NE 25. 10.: Krátké ukázky z písňových textů, tentokrát **např. z díla Jiřího Tichoty**. Od 18:00 na pobočce Za Parkem.

Ledňáčci

Schůzky rodin se zájmem o přírodu, tradice a lidové hry. Pro děti všeho věku (i v kočárku) s rodiči, prarodiči apod. Přicházet mohou i dospělí bez dětí nebo starší školáci bez dospělých. Pomoc při vedení programu je vítaná, ale není nutná. Chodit lze i nepravidelně. Sraz v 16:00 před zámekem u vývěsky ŠK. **PÁ 2. 10. pojedeme do Řepice** (na Pastelkové hřiště a do lesa), písecký autobus odjíždí z nást. č. 4 v 16:30 z aut. nádraží, zpět pěšky nebo v 18:40 vlakem. **PÁ 9. 10. a 16. 10.** nasbíráme **podzimní plody**, pak si z nich uděláme figurky (pod střeškou). Za větrného počasí si na kteroukoliv schůzku rovnou s sebou vezměte draka. Info pobočka Za Parkem nebo vedoucí Monika Tůmová (602 361 321 – formou sms).

Výstavky

Výstavka rostlin na určování (nejen s pomocí knih, ale i s možností konzultace) – v půjčovně v Husově ul. č. 380. **Pokračují i dlouhodobé akce – Místa s přírodními zajímavostmi, Nejlepší knihy aj. Více na pobočce ŠK Za Parkem (380 422 720, hrdlickova@knih-st.cz).** -ah-

Drobné smetí

Některé jednorázové plasty by měly být zakázány zákonem

Ministerstvo životního prostředí představilo zákon, který by měl od července 2021 zakázat např. plastové příbory, nádobí, brčka... Zákaz by se měl týkat i nádobí a kelímků z expandovaného polystyrenu. Více se dozvíte [zde](#).

Na Šumavě se pohybují dvě vlčí smečky

Monitoring v NP Šumava a NP Bavorský les potvrdil pohyb dvou vlčích rodin s potomstvem na obou stranách státní hranice. Více se dočtete [zde](#).

Klimatický speciál

Server aktuálně.cz připravil zdařilou infografiku týkající se klimatické změny. Můžete si ji prohlédnout [tady](#).

Sněmovna odsunula konec skládkování až na rok 2030

Vládní návrh zákona pravděpodobně změní původně zamýšlenou lhůtu pro konec skládkování komunálních odpadů z roku 2024 až na rok 2030. Více informací viz [zde](#).

Několik petic letošního podzimu

Na podporu stanoviska formulovaného v Otevřeném dopise obyvatel jihovýchodního cípu Moravy vznikla petice, požadující lepší ochranu unikátního území lužních lesů při dolních tocích řek Dyje a Moravy. Podrobnosti a možnost se připojit viz [zde](#).

Proti záměru rozšiřování sjezdovky na Ještědu připravil spolek Rodiče za klima Liberec otevřený dopis směřovaný společnosti TMR Ještěd a.s. Pročíst a podepsat můžete [zde](#).

Petice proti přípravě hlubinného úložiště jaderného odpadu v lokalitě Janoch reaguje na přípravu tohoto projektu nedaleko JE Temelín. Podepsat ji můžete [tady](#).

Tzv. poutní dům - objekt občanské vybavenosti typu hotelového či konferenčního centra má vzniknout nedaleko poutního kostela v Dobré vodě. Stavba má výrazně narušit panorama Novohradských hor. Petici proti tomuto záměru je možné podepsat [zde](#). -jj-

Ekologická havárie na Bečvě

20. 9. 2020 byl zjištěn rozsáhlý úhyn ryb v řece Bečvě, načež se jím okamžitě začali zabývat hasiči a Česká inspekce životního prostředí (více viz např. [zde](#)). Bylo zjištěno, že do toku se dostala toxická látka rozpustná ve vodě (kyanid), a to z kanálu ve Valašském Meziříčí. Přes všechna opatření otrávil desítky tisíc ryb (ostroretka, podoustev, parma, cejn, chráněná ouklejka pruhovaná...) v úseku dlouhém přes 30 km. Český rybářský svaz vyzval na pomoc s likvidací uhynulých ryb dobrovolníky a bylo vyloveno cca 30 tun mrtvých živočichů. Výše škody je odhadována na desítky milionů korun (viz [zde](#)). -ah-

Literární okno

Nesvoboda

"Lidé, kteří bohatnou z vykořisťování zvířat, nepotřebují váš souhlas. Potřebují vaše peníze."

Iniciativa Zvířata nejíme a kolektiv autorů vypouští letos do světa knihu pod názvem Nesvoboda. Všichni ochránci zvířat mají důvod k oslavě, protože se jedná o první ryze českou ucelenou publikaci na tohle téma. Kniha s podtitulem "O zneužívání zvířat lidmi - zaměřeno na ČR" rozebírá způsoby využívání zvířat po základním rozdělení na živočišné druhy, a tedy i různé praktiky živočišného průmyslu a ostatních odvětví lidské činnosti zneužívajících zvířata ke svému vlastnímu prospěchu.

Než se pustím do detailnějšího rozboru knihy, dovolte mi jedno podobenství, které mě při četbě mnohokrát napadlo. Text i přes svou stručnost v mnoha svých částech díky obdobnému popisnému stylu na první pohled připomíná vysokoškolská

skripta předmětů chovu zvířat, se kterými jsem měl tu čest se jako student vysoké zemědělské školy potkat. I když budou informace v obou typech knih z velké části identické, diametrálně odlišný úhel pohledu na tematiku ústí v naprosto jiné literární formy. Nemusím asi extra předesílat, jaké pojetí tématu je mému srdci "bližší". Při zpětném pohledu mě spíše zaujala bizarnost vnímání zvířat jako výrobního prostředku pro libovolné využívání člověkem a jejich všudypřítomná nechtěně sarkastická degradace na tuto úroveň, která se objevuje ve všech oblastech lidské společnosti - literaturou počínaje. V porovnání s knihou Nesvoboda (i když možná z pohledu vědecké práce jakkoli nedotažené) jsou pak libovolná vysokoškolská skripta orwellovským "doublethinkem" manipulujícím s naší přirozenou potřebou soucitu se všemi živými tvory.

Kniha svou netradiční formou pomáhá tuto všudypřítomnou indoktrinaci rozplétat. Sám musím přiznat, že jsem se zprvu pozastavoval nad emocionálně zabarveným nahrazováním slov "chov" za "vykořisťování" nebo "věznění", "veterinární úkony" za "mrzačení" atd. Jsem tedy ještě stále pod vlivem svého vzdělání a celoživotní mediální masáže, když jsem hned nedokázal ocenit, že někdo konečně nazývá v literatuře věci pravými jmény. Pokud někomu bude toto pojetí textu vadit, měl by se možná zamyslet nad tím samým.

Kniha obsahuje pojednání dvou hlavních témat. Prvním je formální popis chovatelských postupů u všech v ČR chovaných "hospodářských" zvířat. Je jakýmsi stručnějším, ale dostačujícím výtahem - díky obsáhlému seznamu zdrojů vhodným k dalšímu studiu. Tuto část netřeba dále rozvádět, k ukázce např.: *"Do dvou měsíců po porodu je kráva opět inseminována, zatímco je stále dojena. Tato nepřírozená kombinace dvou fyzicky náročných procesů je pro její organismus velice vyčerpávající. Život krávy zneužívané k mléčné produkci je pro zemědělce ekonomicky výhodný po dobu 3-4 porodů, poté jí obvykle klesá tvorba mléka."*

Druhým tématem je právě pokus o nápravu našeho pokřiveného vnímání některých živočišných druhů jako zvířat "určených" k využívání člověkem. *"Skupinová povýšenost způsobila, že je se zvířaty zacházeno jako s věcmi, které mají pouze uspokojit naše vlastní touhy. Není jim projevován soucit ani láska a není oceňována ani vnitřní hodnota každého z nich. Jejich zájmy se zohledňují pouze ve chvíli, pokud nejsou v rozporu se zájmy lidí. Úcta k životu je ale univerzální, a tudíž by měla zahrnovat nejen určité bytosti, ale všechny."* Text se snaží osvětlit mýtus chovu zvířat jakožto symbiózy chovatele a jeho svěřence, a to včetně malochovů a ekologických chovů vnímaných často jako menší zlo. Představuje zvířata jako inteligentní a cítící bytosti od člověka odlišná méně, než máme v podvědomí zakotveno. Nebojí se uchopit kontroverzní témata jako např. cirkusy, včelaření, jízdu na koních, rybaření, myslivost, mořské parky nebo zoologické zahrady. *"Zoologické zahrady se rády prezentují jako výuková centra pro děti. Z hlediska eko výchovy jde však o velmi nevhodný příklad. Prezentováním zvířat uvězněných za zdmi těchto objektů se děti učí, že se zvířaty je možné manipulovat dle libosti za účelem uspokojení vlastní zvědavosti. Učí se, že zvířata nemají právo, aby s nimi bylo zacházeno jako s myslícími a cítícími individualitami, které mají své potřeby. Není možné, aby duševně narušená zvířata za mřížemi nebo sklem mohla být vhodná ke vzdělávání. Naopak, u dětí dochází k upevňování nezdravé představy dominance člověka nad všemi živými bytostmi."* Stručnou a zcela zásadní je stať o klamavé reklamě, která stojí v pozadí celého soukolí zneužívání zvířat. *"Spotřebitel má prostřednictvím televizních spotů a etiket nabýt dojem, že vše, co se živým bytostem děje, je v souladu s přírodou a jejich spokojeností. Klamavá reklama na živočišné 'produkty' je škodlivější než všechny ostatní, jelikož tvoří pozitivní obraz o průmyslu, který zabíjí miliardy zvířat, škodí životnímu prostředí a představuje nebezpečí pro lidské zdraví. Je vysoce neetické zkrášlovat životy ztrápených zvířat, jež stojí za každým produktem. Vyobrazování idylického prostředí, kde jsou zvířata vyjevna jako radostní služebníci lidské společnosti, spojuje mnoho reklam."*

Ať už jste "utrpěli" zemědělské vzdělání, či nikoli, kniha Nesvoboda nabízí nezkreslený pohled na svět tzv. hospodářských zvířat. Tedy svět zvířat, která člověk virtuálně i fakticky odsunul ze své oblasti soucitu, na rozdíl třeba od domácích mazlíčků. V porovnání s filmovými dokumenty na stejné téma kniha neobsahuje drastické záběry, odpadá tak častá obava "tohle nechci vidět". Díky informacím však můžeme vědět a zařadit se podle toho. Kniha je k dispozici ve fondu ŠK. -jj-

„Kam slunce padá hravým pruhem jen...“

„Knihy veršů“ Jana Nerudy skrývají v kapitole „Lístky Hřbitovního kvítí“ báseň, která je, zvláště v předdušičkovém období, často citována:

*„Až umru, přátelé, kéž je to dnes,
ach pohřbete mne někam v temný les,
kde šedé šero v nejjasnější den,
kde chlad a chlad je v nejparnější létě,
kam slunce padá hravým pruhem jen,
kde v mechu nejdrobnější zvonek kvete...“*

*... Sám, sám jsem životem jak lesem šel,
o štěstí, lásce měl jsem jenom sen,
a píseň pěl jsem ve stesku si jen,
rád bych i mrtev o samotě dlel.“*

Ve skutečnosti byl Jan Neruda pochován na Vyšehradě na Slavínském hřbitově, a to v jeho východní části, blízko vchodu. Přání spočinout v lese se ale splnilo těm, kdo leží na lesním hřbitově v Písku, v Motole, v Hradci Králové, ve Zlíně... V ČR je takových míst několik, a i když se opravdovému lesu moc nepodobají, šedé šero tam doopravdy vládne. Velké množství stromů (přes 600) roste například i na hřbitově v Příbrami a zdá se, že si jich lidé dovedou vážit – alespoň podle toho, že při revitalizaci v roce 2009 bylo rozhodnuto je ošetřit a vést mezi nimi mlatové cesty, místo aby se tam kácelo a asfaltovalo. Občas si najdu fotky na internetu, dávno už jsem se tam nebyla podívat, a tak jenom doufám, že úklid nebo opravy hrobů nejsou ničím tak nepřekonatelným, aby se od šetrného přístupu k zeleni ustoupilo. Ať už jde o Příbram, Turnov (nemám teď na mysli tamní slavný hřbitov židovský, ale ten druhý, s jeho krásnými buky), nebo o jiná města.

Foto -ah-

Velmi mě těší, co jsem se dočetla v knihách **Petera Wohllebena** o jeho nápadu proměnit část cenného listnatého lesa v urnový háj, získávat tak peníze k jeho uchování a posílit vazbu mezi lidmi a stromy. A ještě na závěr bych chtěla přidat několik slov z knížky **Forresta Cartera** „Škola Malého stromu“ – o tom, jak dědeček a jeho vnuk pochovali svého indiánského přítele do hluboké jámy pod starým smrkem: „... Na tělo Vrbového Johna jsme navršili hodně těžkých kamenů. Dědeček řekl, že nesmíme dopustit, aby se k němu dostali mývalové, protože Vrbovej John byl rozhodnutej dát své tělo za potravu tomu stromu...“ **-ah-**

Říjnová krajina Jirky Wagnera

Říjen je měsícem desátým. Z václavského babího léta přechází krajina do babího léta tereziánského. Chladná rána, první mrazíky. Polední slunce. Poslední brambory mizí z polí, která osiří. Na zahradě ještě pár vyzrálých slunečnic s černými ornamentně uspořádanými semínky. Javory jsou bezkonkurenčně nejbarevnější. Přibývá ranních mlh, slunce je přemáhá stále obtížněji. Má na to pořád méně a méně času. Slavné havelské posvícení, hnětynky. Bývávalo. V druhé půli měsíce barev ubývá, listy na zemi, mezi nimi sem tam květ pozdní sedmikrásky. Na tichých loukách houby čirůvky v čarovných kruzích. Měsíc se loučí často větrem, sníh už se někdy nemůže dočkat. *Říjen k zimě hlavu kloní.*

Foto Jiří Wagner

(říjnová noc)

HVĚZDY SE TŘPYTÍ.

Chlad ze všech stran.

*Rychle zas
okno zavírám.*

PTÁCI UŽ LETÍ

na jih.

Vy však čirůvky?

Co v teplých krajích?

ACH, LÉTO BABÍ,

*barevné a
slunečné!*

Mámě tě rádi.

(podzimní časy)

PADAJÍ LISTY.

První, druhý, poslední.

Jako naše dny.

ZMIZELY LESY,

pole.

Mlha dnes myslí,

že jí vše patří.

F. D. Merth a jeho verše o podzimu

Kdybych to uměla, skládala bych verše o naší strakonické Václavské lípě, o nenápadných moruších u Radomyšlské silnice, o ohlazených valounech v historické dlažbě na Ostrově, o místních studánkách, o rozrostlém hlohu od nádraží, který už není... Hlavně ale bych psala o Otavě a Volyňce, čistých a přívětivých, jimž se hned tak nějaké jiné řeky nevyrovnají. Chodíme je s manželem navštěvovat a koupat se v nich v létě, tak jako všichni, ale zvykli jsme si za poslední roky v tom pokračovat pak ještě i do podzimu a do zimy – sice pak už vždycky jen na chvíli, abychom neprochladli, ale pro tu radost být s přirozenou živoucí vodou ve stálém kontaktu a projevovat jí i v chladných měsících svůj vděk. A protože sama o tom ve verších napsat nedovedu, mám o to raději dílo básníka Františka Daniela Mertha (18. 10. 1915 - 11. 4. 1995), v němž často nacházím i naše vlastní pocity vyslovené jakoby za nás. Některým z jeho básní nebo přinejmenším jejich částem vlastně vůbec nerozumím, vnímám je spíš jako hudbu než jako lidskou řeč, ale působivé jsou pro mě tak jako tak.

Sám F. D. Merth napsal o poezii (konkrétně o básnickém zpodobnění cesty lesem) toto: „... Svět zachycený veršem je pro mne autentičtější a reálnější než skutečnost sama... Čteme-li báseň, vybavuje se nám realita pregnantněji a hlouběji. Jsme bohatší o básníkovo zachycení obrazu lesa. Přitom zůstáváme svoji, protože les dobře známe. Tak povyšuje básník naše pobyty v lese na hodnotu štěstí, vděčnosti za život a chuti žít dál. Neboť únava, zevšednění a deziluze je normální, a je to báseň, poezie, která se stává živou vodou, darem nalezení.“ Z úvah „O životě a poezii“ (1969) byla tato slova převedena editorem Michalem Grusem na obálku knihy **"Jdou krásné básně kolem mne"**, vydané v roce 2019 a nominované nyní (viz [zde](#)) do soutěže Šumava Litera.

Není-li vám jméno F. D. Mertha povědomé, vzpomeňte si, jestli jste nečetli několik slov o něm někdy na strašínském hřbitově. Nebo se o něm můžete více dovědět např. [zde](#). Z jeho knížek máme ve fondu ŠK jen tři, a abyste si mohli o nich udělat představu, vybrala jsem pro vás na ukázkou úryvku ze **"Sedmi písni"** (1994). Jsou o pozdních růžích, o plavci, o vážce nebo o pstruzích, ale i o čemkoliv, co si v nich kdo najdete a přijmete za své... **-ah-**

U starých růží začíná podzim kdy táhnou divoké husy
Na druhý břeh je vysloveno
Znak plavce, který je vždy sám
Na jednom břehu položený šat, na druhém nečitelné jméno...

... Ze zbytku střepin
Znovu vyvolat růži a požár světla
Vážka blesk písmen neulétla...

... Zničit anebo kvést? Plavec nabírá sílu
A všechnu tmou jak leknín otevírá v květ
Hodina tepla pod kameny a hodina netopýrů

List olše na dně řeky v nehybnosti pstruhů
Klade zpět co je a dotýká se jara
Stejně jak plavec stále blízky břeh si rozpoznává

... A jako leden dychtí po jaru
A nebude nikdy tím, co byl

a jako dům, jenž vyšel z požáru
Nalezl sebe, když všechno opustil...

Foto -vh-

Zdraví a strava

Ochutnávky z Veget Festu

Banánové muffiny s čokoládou

Ingredience na těsto: 2 banány + jeden menší zralý, olej (80 ml), třtinový cukr (100 g), rostlinné mléko (60 ml), polohrubá mouka (100 g), špaldová hladká mouka (85 g), kypřicí prášek (2 lžičky), jedlá soda (½ lžičky), sůl (¼ lžičky), hořká čokoláda (50 g)

Foto Ivana Bůbalová

Ingredience na krém: hořká čokoláda (80 g), sójová smetana 15% (100 ml)

Postup přípravy: Předehřejeme troubu na 150 °C. Na plech vyložený pečícím papírem dáme 2 banány ve slupce a pečeme 15 minut. Když je slupka banánů celá černá, vyndáme je z trouby. Troubu nastavíme na 180 °C. Banány necháme chvíli ochladnout a pak je oloupané dáme do mísy. Přidáme menší zralý oloupaný banán. Rozmačkáme vidličkou nebo rozmixujeme. Přidáme olej, cukr a rostlinné mléko. Mixujeme, dokud se vše nespojí. Přisypeme kypřicí prášek, jedlou sodu a sůl. Přes sítko do mísy postupně přidáváme mouky a průběžně mixujeme. Vznikne nám kompaktní těsto, které nesmí být moc husté. V případě potřeby vmícháme trochu rostlinného mléka. 50 g hořké čokolády buď nastroháme, nebo nožem nadrobno nakrájíme a vmícháme do těsta. Formičky na muffiny lehce vymažeme olejem a pomocí lžice je plníme těstem. Pečeme na 180 °C cca 20 minut. Mezitím si na menší kousky nalámeme 80 g hořké čokolády. Když jsou muffiny pečené, vyndáme je z trouby. Na sporáku si v rendlíku ohřejeme sójovou smetanu s 15 % tuku a do teplé (nikoli vroucí) smetany vhodíme čokoládu, aby se rozpustila.

Do ještě teplých muffinů úzkým koncem vařečky vyhloubíme důlky, do nichž nalijeme mírně ochladlý čokoládový krém a necháme je zcela vychladnout. Udržujeme při pokojové teplotě.

Kakaový perník

Ingredience: Polohrubá mouka (250 g), špaldová hladká mouka (100 g), třtinový cukr (220 g), kakao (20 g), kypřicí prášek (1 balíček), perníkové koření (2 lžičky), zralý banán, rostlinné mléko (200 ml), olej (150 ml), šťáva z citrónu (3 lžičky)

Postup přípravy: Předehřejeme troubu na cca 180 °C. Do jedné mísy nasypeme oba druhy mouky, cukr, kakao, kypřicí prášek a perníkové koření. Do druhé mísy dáme banán, který vidličkou rozmačkáme. K němu přidáme rostlinné mléko, olej a šťávu z citrónu. Zamícháme. Vlijeme do sypkých surovin a důkladně rozmícháme. Můžeme použít i mixér. Vypracujeme hladší těsto. V případě potřeby přilijeme ještě trošku rostlinného mléka. Formu lehce

vymažeme olejem a vysypeme hrubou moukou. Těsto nalijeme do formy a dáme péct na cca 30 min. V závislosti na vrstvě těsta může pečení trvat déle. Provedeme test špejlí. Po vychladnutí můžeme zdobit polevou z moučkového cukru a citrónu nebo jen posypeme moučkovým cukrem. **Ivana Bůbalová**

Citrónovo-kokosová bábovka

Ingredience: 1 a 2/3 hrnku cukru (krupice), 2/3 hrnku oleje, plechovka (400 g) kokosového mléka, 1/4 hrnku mandlového, sójového či jiného rostlinného/ořechového mléka, 1/4 hrnku čerstvé citrónové šťávy, 3 lžice nastrouhané citrónové kůry (ideálně z bio chemicky neošetřených citrónů), 2 lžičky vanilkového extraktu (nebo část cukru nahradte vanilkovým cukrem), 3 hrnky polohrubé mouky, 2 lžičky prášku do pečiva, lžice sody bikarbony, lžička soli, 1 a 1/2 hrnku strouhaného kokosu (výborné aroma a plnou chuť má bio kokos), moučkový cukr na posypání

Postup přípravy: Troubu předehřejte na 180 °C a větší formu na bábovku vymažte tukem a vysypte moukou. Ve velké míse smíchejte cukr a citrónovou kůru a dobře promněte rukama. Poté přidejte olej, kokosové a mandlové mléko, citrónovou šťávu a vanilkový extrakt. Po dávkách přidávejte směs mouky, prášku do pečiva, sody a soli, po každé dávce dobře zamíchejte. Nakonec vmíchejte sušený kokos. Těsto vlijte do formy a pečte přibližně 1 hodinu (ke konci pečení udělejte test špejlí). Po vyndání z trouby nechte asi 10 minut chladnout ve formě, poté bábovku překlopte na pečicí rošt, vyndejte z formy a nechte plně vychladnout. Podávejte pocukrovanou moučkovým cukrem. **Martina Křivancová**

Česnekovo-bazalkový chléb

Ingredience: 400 g hladké mouky, 7 g droždí, lžička cukru, lžice soli, 220 ml rostlinného mléka, 60 ml olivového oleje, česneková pasta, rozpuštěné rostlinné máslo s bazalkou

Postup přípravy: Pro kvásek smícháme trochu ohřátého rostlinného mléka, droždí a cukr a necháme vzejít cca 10min. Přidáme mouku, sůl, olej, zbytek mléka a vytvoříme hutné těsto (množství mouky upravíme dle potřeby). Necháme hodinu a půl kynout. Vytváříme 1 až 2 cm silný obdélník, v půlce přerůžeme, oba potřepeme česnekovou pastou a rozpuštěným tukem s bazalkou. Pláty překládáme jeden přes druhý, necháme ještě 30 minut vykynout a poté pečeme na 190 °C cca 40 minut.

Kristýna Křivancová

Ing. Jan Juráš -jj-

Ekoporadna při ŠK, Informační centrum neziskových organizací, Husova 380, Strakonice

Po, St: 7:30 - 16:00, Út, Čt: 12:00 - 16:00,
Pá - po domluvě

tel.: 380 422 721, 721 658 244

E-mail: jan.juras@knih-st.cz

Základní organizace Českého svazu ochránců přírody
Strakonice, Zámek 1

www.csop-strakonice.net

E-mail: posta@csop-strakonice.net

Kompost - Strakonický měsíčník o ochraně přírody

Příspěvky v tomto čísle - Jan Juráš, Alena Hrdličková (-ah-), Štěpánka Seidlová, Věra Mikušová, Dana Kindlmannová, Jiří Wagner, Eva Legátová, Ivana Bůbalová, Martina Křivancová, Kristýna Křivancová

Grafika - Jan Juráš

Logo Kompost - Monika Březinová

Kresby - Ivana Jonová

Jazyková úprava - Jan Juráš

Kontakt - jan.juras@knih-st.cz, 380 422 721

Publikované články vyjadřují výhradně názory autorů

Anticopyright 2020

ŠMIDINGEROVA
KNIHOVNA
STRAKONICE